

ХЕРСОНЬСЬКА ГУБЕРНІЯ В ЖИТТІ Й ДІЯЛЬНОСТІ ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО (НА МАТЕРІАЛІ ЛИСТУВАННЯ, СПОГАДІВ, ПУБЛІЦИСТИКИ)

Анотація

У статті висвітлюються зв'язки Івана Нечуя-Левицького з Херсонською губернією та її громадськими й літературними діячами на основі епістолярію, мемуаристики та публіцистики класика українського письменства. Звертається увага на його творчі контакти та особисті взаємини з громадсько-політичними постатями, митцями, видавцями, науковцями цього краю, інтерес до природи тогочасної Херсонщини, її мешканців, топографії, національних традицій, релігійної обрядовості тощо.

Ключові слова: Іван Нечуй-Левицький, Херсон, Одеса, Херсонська губернія, життєпис, епістолярна спадщина, мемуаристика, публіцистика, атрибутика, обряди, природа.

Видатний український письменник І.Нечуй-Левицький за різних часів жив або якийсь час перебував у багатьох українських містах (Біла Церква, Богуслав, Канів, Київ, Львів, Одеса, Острог, Полтава, Стеблів, Фастів, Чернівці тощо) чи за межами свого етнічного простору (Варшава, Відень, Вільно, Женева, Каліш, Кишинів, Лозанна, Люцерн, Москва, Рига, Санкт-Петербург, Седлець, Стари-Санч, Сучава, Щавниця та ін.). Враження від знайомства з життям і побутом різних регіонів Російської імперії та Європи відбилися в його листуванні, мемуарах, публіцистиці, як і в літературному доробку. Особливо ж це стосується губерніальних утворень на українських землях (Київщина, Чернігівщина, Полтавщина, Волинь, Херсонщина тощо).

Постановка проблеми. Як і в доробку багатьох вітчизняних класиків, у спадщині І.Нечуя-Левицького знаходимо чимало випадків звернення до подій і постатей, відповідної атрибутики, що пов'язувалися з Херсонською губернією, як і свідчень про перебування в ній. Київські та черкаські сторінки життя й творчої діяльності митця широко висвітлені в різноманітних дослідженнях – монографіях, краєзнавчих розвідках і путівниках, нарисах, есеях, спогадах та ін. [2; 4; 6-8; 10; 13-15; 17-25], адже це мала батьківщина письменника, де він народився, навчався, працював протягом багатьох десятиліть. Кишинівському чи седлецькому періодам у долі І.Нечуя-Левицького, або ж перебуванню в Полтаві присвячені окремі розвідки [3; 9; 16]. Натомість херсонському сегменту в житті митця, зокрема через його вияв у публіцистиці, в листуванні, в мемуарах письменника якимось не надавалось особливої ваги. Як правило, це лише цілком принагідні зауваги у нарисах, есеях, спогадах. Так, у статті Н.Крутікової «Розкрита книга життя», поданій у якості передмови до зібрання творів І.Нечуя-Левицького у десяти томах, ідеться про дванадцятилітній кишинівський період у житті й літературній діяльності письменника (з 11 серпня 1873 по 12 квітня 1885 рр.), за якого він неодноразово навідувався до Херсонської губернії: «Нерідко виїжджав звідти до **Одеси** [тут і далі виділено нами – І.Н.] на вакації. Південне місто, безкрайне синє море, скелясті береги і сонячна ласка вабили до себе письменника і залишили виразні сліди в його творчості («Над Чорним морем» та інші твори)» [7, с.9]. У книзі М.Походзіла «Іван Нечуй-Левицький: Літературний портрет» (1966) ідеться про увагу письменника до краєвидів Південної України, не раз бачених ним і майстерно переданих засобами слова у текстах, зокрема зазначено, що в повісті «Микола Джеря» митцем «тонко відтворено мальовничі картини бурхливого **Чорного моря**, його лиманів та озер» [14, с.114]. Дослідники констатували обізнаність письменника з суспільно-політичною обстановкою на Херсонщині, з характерними тенденціями в громадському житті. Той же М.Походзіло підкреслює, що у повісті «Над Чорним морем» репрезентантів цього краю, наприклад учителя одеської гімназії Дмитра Фесенка, автор виводить «у різко негативному плані», оскільки це духовний покруч, який «ненавидить український народ, його мову і

літературу, соромиться свого простого походження і пнеться в аристократи» [14, с.114]. І.Шавловський у посібнику «Вивчення творчості І.С.Нечуй-Левицького в школі», аналізуючи повість «Микола Джеря», лише побіжно згадує про «мандрування бурлак південними степами в пошуках волі» [25, с.67], їх поневір'яння «по степових селах, німецьких колоніях» [25, с.69]. Тобто підтверджується традиційний погляд на Херсонщину й Бессарабію як регіони, де можна переховатись від панського цькування, знайти роботу, жити вільніше й достойніше. Подібними заувагами пересипані й інші джерела. Цілком принагідними є згадки про зв'язки І.Нечуя-Левицького з Херсонською губернією у виданнях енциклопедичного та довідкового характеру. Наприклад, у відповідному томі «Історії міст і сіл УРСР», що репрезентує Херсонську область, прізвище письменника наведене лише раз (ідеться про участь у місцевому літературному збірнику «Степ», що побачив світ 1886 року) [5, с.31].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях порубіжжя ХХ-ХХІ ст. херсонські сторінки життя й творчості Івана Нечуя-Левицького традиційно лишаються на периферії наукових досліджень. Лише окремі зауваги щодо цього маємо і в найновіших розвідках, що стосуються листування, мемуарів чи публіцистики митця [1; 26].

Тож така проблема, як «Херсонська губернія в долі Івана Нечуя-Левицького», на нашу думку, заслуговує на пильну увагу і належне висвітлення.

Мета статті – простежити зв'язки Івана Нечуя-Левицького з Херсонською губернією та її діячами в різних царинах на основі епістолярію, мемуаристики, публіцистичних творів письменника.

Виклад основного матеріалу. Сусідня з Київською Херсонська губернія посіла своє місце в долі письменника. Тут друкувалися його твори: «Чортяча спокуса» (в Одесі, в «українському літературному збірнику» 1885 року «Нива» та паралельно того ж року в цьому ж приморському місті – окремою книжкою), «Невинна» (в херсонському «белетристичному збірнику» 1886 року «Степ»), «Роковий український ярмарок: лист до однієї пані» (в одеському «українському альманаху» 1903 року «З-над хмар і з долин»), «Гастролю» (в херсонському «альманаху» 1905 року «З потоку життя»). У періодиці цього краю друкувалися рецензії та відгуки на опубліковані тексти митця. Наприклад, одеська газета «Пчелка» у числі другому від 1881 року подала рецензію на повість Івана Нечуя-Левицького «Бурлачка». Про подібні випадки свідчить листування письменника. Так, у листі до О.Огоновського від 12 липня 1890 року І.Нечуй-Левицький веде мову про реакцію критики на його повість «Микола Джеря» (на сторінках «Одесского вестника» за 1883 рік).

Один з найрозвиненіших промислових і портових центрів губерніяльної Херсонщини Одеса репрезентований у листуванні, картинах, спогадах І.Нечуя-Левицького чи не найчастіше. Причому вживається як літературна, так і просторічна назва цього самобутнього міста.

У листі до О.Огоновського від 12 липня 1890 року І.Нечуй-Левицький пояснює, чому після роботи в Польщі він опинився в Причорномор'ї: «Мені не подобалася підляська рівнина, мокра, трохи не болотяна, ті часті домиська, те вогке повітря, соснові ліси, траурні, наче кладовищані. Мене тягло на поетичний південь, де більше світла, де природа краща; мене тягло на Україну. Я попросився в **Одес[у]** або в Кишинев...» [12, с.327]. Про цей переїзд він веде мову і в автобіографії – «Життєпись Івана Левицького (Нечуя), написана ним самим»: «Я подав телеграму в **Одес** і дістав місце в Кишинівській гімназії» [12, с.17].

Працюючи в Бессарабії, митець часто відвідував Одесу та інші міста тогочасної Херсонщини. Зокрема, у згаданому листі до О.Огоновського І.Нечуй-Левицький відзначає: «На **вакації** я з компанією товаришів їздив на кілька неділь до **Одеси** купатись в морі та в лимані. І море, і мальовничі скелисті місця коло **Одеси**, і гарячий південь – усе припадало мені до душі, усе мало в собі колорит поетичний» [12, с.327].

І.Нечуй-Левицький цікавився межами розселення етнічних українців, критично ставився до наявних карт. У листі від 8 грудня 1893 року до В.Лукича він відзначає, що

одна з них «щодо етнографії, не зовсім повна» [12, с.343]. Окидаючи зором землі, заселені українцями (від Слоніма Гродненської губернії чи Гомельського та Рогачівського повітів Могилевської губернії на півночі й «до Ставрополя за Ставрополь», або ж, місцями, аж до Владикавказу й П'ятигорська на південному сході), він приділяє увагу й Херсонській губернії, наголошуючи, що на мапі вона «дуже замазана білим цвітом, а найбільше північна частина: це, мабуть, бувші «воєнні поселення» (з українців та сербів), але там усі серби давно поукраїнені, котрі Рігтіх, мабуть, вважав за великоруські. Молдавани в середині губ[ернії] коло **Єлисаветграда** давно поукраїнилися, як пише Афанасьєв-Чужбинський, і тільки йдуть клинком під **Ананьєв**. Я був в селах, бувших воєнних поселеній, вони звуться й тепер 5 рота, 6-та рота, 9-та рота; це колись були сербські села, а тепер чисто українські, і народ в їх од перемішки з укр[аїнським] вийшов дуже гарний! Хоч малюй!» [12, с.343]. У цьому ж листі І.Нечуй-Левицький, посилаючись на О. Афанасьєва-Чужбинського та його «Очерки Днестра и Днепра» (так він називає працю етнографа «Поездка в Южную Россию», 1863), інформує: «...Давні великоруські колонії на **Херсонщині** та по **Дністру** змалорусіли зовсім. Мені доводилось стрічати таких в **Єлисаветграді** на ярмарку та в Кишиневі з Аккерманщини; вони зовсім забули великор[уську] мову, говорять по-українській, тільки ще й досі ходять в бородах» [12, с.344]. У листі до П.Стебницького від 24 січня 1905 року письменник просить його проконтролювати рух коректур – «наглядати за моїми виданнями, щоб їх видавали, як я пишу, з народними центральними формами Київщини та **Херсонщини**» [12, с.434]. І.Нечуй-Левицький засвідчує, що добре ознайомлений з мовними особливостями України, зокрема вказує на поширені в Правобережній Україні форми, які відсутні в Олександрійському повіті Херсонської губернії.

І.Нечуй-Левицький неодноразово мандрував Херсонською губернією, фіксував свої враження від її міст і сіл. І як учитель словесності, історії, географії, і як письменник він уважно приглядався до життя і побуту південців, їхніх традицій і звичаїв. Такі спостереження відбилися в нотатках. Частину з них автор збирався опублікувати (в епістолярії вони фігурують під заголовками: «На Південній Україні», «Од Києва до **Одеси**», «Од Києва до **Миколаєва**»). У листі до В.Барвінського від 4 січня 1880 року І.Нечуй-Левицький указує: «Є ще в мене географічна стаття на 14 листів під заголовком «Од Києва до **Одеси**». Вона вже переписана і одіслана до Києва, але до цього часу не маю звістки з Києва, чи дістали її з пошти, чи ні» [12, с.279]. А в листі до І.Белея від 9 березня 1886 року він повідомляє, що разом з матеріалом М.Грушевського (Заволоки) надішле й свій рукопис, що містить «описання **Миколаєва**, лиманів та **Одеса**», наголосивши: «Цю рукопись я знайшов недавно, але печатати варто тільки половину, а в другій половині описуються географічно деякі наші великі містечка – річ нецікава» [12, с.306]. Про цей же витвір (але під назвою «На Південній Україні», або ж «На Полуденній Україні») йдеться і в наступних листах до І.Белея: один без дати, інший від 11 травня 1886 року. У листі М.Грушевського від 15 травня 1905 року І.Нечуй-Левицький згадує, що давно вже дав І.Франкові зошит із природознавчими матеріалами – «описання місцини од Києва, через Поросся і до **Миколаєва**. Це ще давно просив мене Драгоманів через Цвітковського написати це для географії відомого Елізе Реклю, де писав за Україну статтю небіжчик Драгоманів» [12, с.449].

Листи й статті письменника померезані назвами цілого ряду міст і сіл, місцевостей губерніяльної Херсонщини: Ананьєв, Єлисаветград, Миколаїв, Одеса, Олександрія, Херсон тощо. Тож за його доробком можна вивчати топографію краю.

І.Нечуй-Левицький жваво цікавився долею письменників, акторів, народолобців-просвітників, пов'язаних своїм життям і діяльністю з губерніяльною Херсонщиною. У його статтях, нарисах, листах йдеться про **В.Винниченка**, **Б.Грінченка**, **М.Грінченка**, **В.Данилова**, **Дніпрову Чайку**, **І.Карпенка-Карого**, **М.Комарова**, **М.Кропивницького**, **М.Левитського**, **І.Липу**, **І.Луценка**, **Д.Марковича**, **І.Потапенка**, **О.Русова**, **М.Садовського**, **П.Саксаганського**, **Л.Смоленського**, **М.Чернявського** тощо. Так, у

статті «Загальний огляд найновішої русько-української літератури» (1894) І.Нечуй-Левицький констатує безперечні успіхи національного театру, що «з'явився всього десять років назад і зразу дійшов до чималого зросту», наголошуючи на заслугах таких губерніяльних херсонців, як М.Кропивницький та І.Карпенко-Карий. У цьому ж матеріалі йдеться про твори Б.Грінченка «Сонячний промінь», «Каторжна», «Батько та дочка». Подібні «херсонські» сліди наявні і в статтях «З Кишинева» (1884), «Марія Заньковецька, українська артистка» (1893), «Українська поезія» (1906) та ін.

У матеріалі «Уривки з моїх мемуарів та згадок. В Богуславському училищі» І.Нечуй-Левицький виводить епізодичну постать дотепного товариша-бурсака. Це, за його словами, «**Василь Левицький Гаврилович**, батько відомого в наш час **Миколая Васильовича Левицького**, що в **Ялисаветградщині** заведе кооперативні спілкові хазяйські товариства» [12, с.32].

У подорожньому нарисі-спогаді «В Карпатах (з мандрівки в горах)», що публікувався в №№ 87-96 газети «Діло» за 1885 рік, І.Нечуй-Левицький запропонував читачам ознайомитися з колоритними описами найбільш віддаленого на Захід регіону колишньої Русі-України, а тепер Польщі – місцевості побіля містечка Щавниці на порубіжжі між Високими та Низькими Бескидами (четвертий розділ «Останнє русько-українське село Шляхова»). Ведучи мову про інтер'єр та релігійну атрибутику побаченого в цих краях храму, митець із подивуванням відзначає, що не зважаючи на пізніші католицькі нашарування, привнесені ляхами, там чітко прозирають староукраїнські православні елементи, що мимоволі викликає асоціації з Наддніпрянською Україною, зокрема й Херсонською губернією: «Церква помальована всякими взорцями, котрі тепер вже ледве знать по стінах. Образи візантійської школи. Все переносить вас одразу далеко на Україну, десь під Київ, під **Одес** або Полтаву» [11, с.371]. А надалі автор фіксує зовнішню схожість між мешканцями Карпат і Великої України: «Тутешні русини мають тип опрічний од мазурського та словацького: вони чорнявіші, мають темніші очі, в них чорніше волосся на голові. Було видно між дівчатами кілька типів, зовсім південних, ніби **херсонських**, з карими очима та чорними бровами, з оригінальним чистим виразним прорізом уст» [11, с.372-373]. Цікаво, що в названому нарисі-спогаді І.Нечуй-Левицький цю місцевість (зокрема з огляду на подеякі «гостиниці») величає услід за австрійським письменником, критиком і публіцистом Карлом Емілем Францом так званою «Пів-Азією», а не власне Європою. У книзі, яку згаданий зарубіжний автор так і назвав «З Пів-Азії» (1876), до даного регіону були зараховані Галичина, Буковина та Південна Україна, тобто й терени Херсонщини.

У статті «Українська декадентщина» І.Нечуй-Левицький веде мову про молодого автора Олексія Плюща, популяризованого на Херсонщині: «Справжнім декадентом був повістяр і поет Олексій Плющ, котрий недавно сам собі смерть заподіяв на двадцятomu году життя з причини якоїсь нервової слабості, а може й од завади (помеха) в коханні з якоюсь дівчиною, що він підмовляв їхати кудись з собою, а вона не згодилась тікати з ним. Як показують деякі його утвори, видані недавно в **Одесі**, він мав потяг та нахильність до декадентства» [12, с.198-199].

У статті «З Кишинева» йдеться про успіхи театру корифеїв під час гастролей Південною Україною та Бессарабією: «Після Києва, **Одеси** та **Миколаєва** Кишинів дав трупі найбільший грошовий заробіток. Ентузіазм у публіці великий» [12, с.119]. Зокрема констатується акторська популярність вихідців із Херсонщини: «**Кропивницький** в комічних ролях викликав істеричний сміх»; «Дуже талановиті **Садовський, Саксаганський...**» [12, с.119].

У листі до В.Барвінського від 14 вересня 1879 року І.Нечуй-Левицький веде мову про незавершений твір О.Стороженка та імовірного автора дописаного фіналу: «Марка проклятого» скінчив сам Білий, **одеський** книгар, тим-то кінець вийшов дуже не схожий на початок, написаний дуже талановитим пером, грандіозними картинами» [12, с.276]. Тому в листі до М.Костомарова від 14 грудня 1880 року він говорить про це видання таким

чином: «В Києві вийшли «Співомовки» Руданського (40 к.с.) (давня річ) і в **Одесі** «Марко проклятий» Стороженка та Білого (так само давня річ)» [12, с.284].

Епістолярій І.Нечуя-Левицького містить чимало згадок про співпрацю з періодичними виданнями тогочасної Херсонщини («Одесский вестник», «Правда», «Пчілка» та ін.) та з редакторами альманахів («Багаття», «З потоку життя»). У листі до О.Кониського від 6 травня 1876 року він відзначає: «Редактор **«Одеського вестника»** просив мене і йому написати що-небудь для фельстону... та треба кінчати українську історію...» [12, с.270]. І тут же скаржиться на перебої в отримванні місцевих газет: «Я й справді не получаю **«Правди»** два місяці. Чи не перестала виходити?» [12, с.271].

У листі до П.Житецького від 13 грудня 1880 року І.Нечуй-Левицький констатує: **«Одеська «Правда»** за тиждень перед смертю надрукувала статтю – саму правдиву і сміливу, щоб дали право українській літературі і ввести україн[ський] язик в народні школи» [12, с.282].

Лист до М.Грушевського від 5 серпня 1885 року містить захоплений відгук про нове одеське видання, упорядковане й видане Д.Марковичем за підтримки М.Боровського: «Вже в **Одесі** вийшла **«Нива»**. Дуже гарна річ!» [12, с.303]. І в наступному листі до того ж адресата (датованому 26 грудня 1885 року) радить подати дещо з доробку в інший альманах, що готувався до друку: «Невеличке оповідання пошліть по цьому адресові: В **Херсон**, Его високобл[агородию] **Дмитру Васильовичу Марковичу**. Улиця **Дворянская**, № 11-й. Він видає збірник **«Степ»** і помістить його в збірникові. Напишіть ще йому, що як не помістить (може, вже пізно), то нехай пришле або мені, або в Львів» [12, с.304]. Про ту ж спробу публікації видання в губернському центрі йдеться в листі до І.Белея від 27 грудня 1885 року: «В **Херсоні** вийде збірник **«Степ»**, але по-українській буде тільки белетристика, а научні статті будуть по-руській, бо цензура інакше не пропускає» [12, с.305].

У листі до М.Грушевського від 23 березня 1886 року І.Нечуй-Левицький нарікає на цензурну сваволу та надмірну суворість до українських видань, зокрема підготовлених на Херсонщині: «Просто сум бере! Обрізує, замазує, вимазує і псує пієси» [12, с.307]. І далі йдеться про те ж Марковичеве альманахове двокнижжя: **«Нива»** вийшла давненько: там же моя **«Чортяча спокуса»**. Вийде **«Степ»** в **Херсоні** та **«Складка»** в Харкові. Чи послали Ви своє оповідання **Дмитр[ові] Вас[ильовичу] Марковичу** в **Херсон (Дворян[ська] улица)?»** [12, с.308].

У листі І.Нечуя-Левицького до І.Луценка від 4 липня 1904 року йде мова про місцевий альманах **«Багаття»**: «Д.Грінченко казав мені, що цензор вже пропустив **одеський** збірник» [12, с.282], тож просить передати І.Липі своє прохання внести деякі зміни до тексту поданого ним оповідання **«На гастролях в Микитянах»**. У пізнішому листі до цього ж адресата від 23 вересня 1906 року письменник нарікає, що давно вже передав чернетку згаданого твору, а «тим часом про **одеський** альманах ні слуху, ні вісті» [12, с.467]. Зрештою виявилось, що оповідання в альманасі так і не з'явилося.

У листі до І.Луценка від 4 липня 1904 року І.Нечуй-Левицький просить дати координати відомого в Причорномор'ї бібліографа й видавця: «...Хтось у вас в **Одесі** видавав книжечки для народу. Написав би я про це до д. **Комарова**, та не знаю адреса **М[ихайла] Федоровича**, тим-то обертаюсь до Вас» [12, с.424].

І.Нечуя-Левицького глибоко обурювала неякісна коректура або ж невинуваті, як на його власну думку, втручання редакторів у тексти автора. У листі до І.Луценка від 6 квітня 1906 року він скаржиться на таку сваволу: «Прислали мені з **Херсона** альманах **«З потоку життя»**, і бачу, що мені треба було самому перечитати і виправити чистову переписку мого, посланого туди чорняка. Маса помилок! Одрразу видно, що вони не розібрали в чорняку деяких слів...» [12, с.466].

Періодика тогочасної Херсонщини була традиційною лектурою для письменника, особливо в кишинівський період його діяльності. У листі до І.Белея від 25 березня 1881 року І.Нечуй-Левицький з радістю інформує: «У вчорашньому № **«Новоросійського**

телеграфа» (в **Одесі**) з'явилась звістка, що в українських школах буде заведений український преподавательський язык. Даруй, Боже!» [12, с.286]. Проте світлі надії не справдилися.

У листі до М.Лободовського від 31 березня 1907 року автор передає незадоволення читацького загалу Київщини та Херсонщини через мовне оформлення газети Й.Волошиновського «Світова зірниця», яку «трудно читати».

Описи губерніяльної Херсонщини, принагідні згадки про її населені пункти, річки чи інші географічні об'єкти, характеристики мешканців краю, їх звичаїв, поведінки можна знайти в творах І.Нечуя-Левицького «Причеп», «Афонський пройдисвіт», «Над Чорним морем», «Неоднаковими стежками», «Хмари», «Микола Джеря» та ін.

Даний матеріал ми детально відстежимо й прокоментуємо в наступній статті, присвяченій цьому питанню безпосередньо.

Висновки. Визначний український письменник І.Нечуй-Левицький залишив чимало цінних свідчень про свої зв'язки з Херсонською губернією та її громадськими й літературними діячами. У цьому ми переконуємось на основі епістолярію, мемуаристики та публіцистики класика українського письменства. Херсонщина з її діячами, традиціями, природою бачились І.Нечуєм-Левицьким як невід'ємна часточка українського світу.

Література

1. Вергелес Ганна. Тема емансипації жінки в епістолярній спадщині Івана Нечуя-Левицького / Ганна Вергелес // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія: Зб.наук.праць.- Черкаси, 2014.- С.174-181.
2. Гуцало Євген. Іван Нечуй-Левицький / Євген Гуцало // Літ. Україна.- 1988.- 24 листопада.
3. Зубковський І.А. І.С.Нечуй-Левицький на Полтавщині: уривок із спогадів / І.А. Зубковський // Культура і побут. – 1928.- № 25 [додаток до газети «Вісті» від 23 червня 1928 року].
4. Іванченко Р.Г. Іван Нечуй-Левицький: нарис життя і творчості / Р.Г. Іванченко. - К.: Дніпро, 1980. – 146 с.
5. Історія міст і сіл УРСР: У 26 т.: Херсонська область.- К.: Гол.ред.УРЕ АН УРСР,1972.- 687 с.
6. Кротевич Євген. Іван Семенович Нечуй-Левицький / Євген Кротевич // Кротевич Євген. Київські зустрічі: спогади про людей, факти й події.- К.: Молодь, 1963.- С.65-76 с.
7. Крутікова Н.С. Розкрита книга життя / Н.С.Крутікова // Нечуй-Левицький І.С. Зібрання творів: у 10 томах / Іван Семенович Нечуй-Левицький.- К.: Наукова думка, 1965.- Т.1.- С.5-50.
8. Крутікова Н.С. Творчість І.С.Нечуя-Левицького: статті та матеріали / Н.С.Крутікова. - К.: Вид-во АН УРСР, 1961.- 248 с.
9. Кузьменко С.М. І.Нечуй-Левицький у Кишиневі: з нових архівних матеріалів / С.М.Кузьменко // Рад. літературознавство.- 1966.- № 6.- С.69-72.
10. Міщук Р.С. Співець душі народної: До 150-річчя від дня народження І.С.Нечуя-Левицького / Р.С.Міщук. – К.: Знання,1987.- 49 с.
11. Нечуй-Левицький І.С. Зібрання творів: у 10 томах / Іван Семенович Нечуй-Левицький.- К.: Наукова думка, 1965- Т.4.- 399 с.
12. Нечуй-Левицький І.С. Зібрання творів: у 10 томах / Іван Семенович Нечуй-Левицький.- К.: Наукова думка, 1968. - Т.10. - 580 с.
13. Омельченко В.І. Живописець слова: до 130-річчя від дня народження І.С.Нечуя-Левицького.- К.: Знання, 1968.- 48 с.
14. Походзіло М.У. Іван Нечуй-Левицький: Літературний портрет.- К.: Дніпро, 1966.- 128 с.
15. Сучкова Т. Сіяч рідного слова і Білоцерківщина // Новини Київщини.-2003.- 11 груд.
16. Тараненко М.П. До характеристики седлецького періоду творчої біографії І. Нечуя-Левицького / М.П.Тараненко // Рад. літературознавство.- 1971.- № 6.- С.30-32.
17. Тараненко М.П. Іван Нечуй-Левицький: семінарій / М.П.Тараненко. – К.: Вища школа, 1984. - 183 с.
18. Хаврус Андрій. Київ у житті та творчості письменника / Андрій Хаврус.- Надросья.- 2003.- 22 листопада.
19. Хаврус С.Л. З Богуславських криниць [Текст] : літературно-краєзнавчі розвідки/ С. Л. Хаврус.- Черкаси: Кур'єр, 2005. -60 с.
20. Хаврус С.Л. Нечуєва оселя на березі Росі [Текст]: літературно-краєзнавчі розвідки/ С. Л. Хаврус.- Черкаси: Кур'єр, 2004. -56 с.
21. Хаврус С.Л. Стеблів над Россю . За сивої минувшини [Текст] : краєзнавчий нарис / С. Л. Хаврус.- Черкаси : Кур'єр, 2004. - 116 с.
22. Хаврус С.Л. Стеблів у житті та творчості І.С.Нечуя-Левицького [Текст] // Хроніка -2000. - 2001. Вип.45-46. - С.256-259.

23. Хаврус С.Л. Стеблівські зустрічі [Текст]: літературно-краєзнавчі розвідки / С. Л. Хаврус.- Черкаси: Кур'єр, 2004. -56 с.
24. Хінкулов Л. Нечуй-Левицький в Києві / Л. Хінкулов // Хінкулов Л. Письменник жив у Києві.- К.: Дніпро, 1982.- С.86-93.
25. Шавловський І.І. Вивчення творчості І.С.Нечуй-Левицького в школі: посібник для вчителів / І.І.Шавловський.- К.: Рад. школа, 1968.- 152 с.
26. Шляхова Валентина. Україно центричні пріоритети Івана Нечуя-Левицького (на матеріалі епістолярію письменника) / Валентина Шляхова // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія: Зб.наук.праць.- Черкаси, 2014.- С.132-143.

Literature

1. Vergeles Ganna. Tema emansipacii zhinki v epistolyarnij spadshhini ivana Nechuya-Levickogo / Ganna Vergeles // Literaturoznavstvo. folkloristika. kulturologiya: zb.nauk.prac.- Cherkasi, 2014.- s.174-181.
2. Gucalo Evgen. Ivan Nechuj-Levickij / Evgen Gucalo // Lit. Ukraïna.- 1988.- 24 listopada.
3. Zubkovskij I.A. I.S.Nechuj-Levickij na Poltavshhini: urivok iz spogadiv / I.A. Zubkovskij // Kultura i pobut. – 1928.- № 25 [dodatok do gazeti «Visti» vid 23 chervnya 1928 roku].
4. Ivanchenko R.G. Ivan Nechuj-Levickij: naris zhittya i tvorchosti / R.G. Ivanchenko. .- K.: Dnipro, 1980. – 146 s.
5. Istoriya mist i sil URSR: u 26 t.: Hersonska oblast.- K.: Gol. red. URE AN URSR, 1972.- 687 s.
6. Krotevich Evgen. Ivan Semenovich Nechuj-Levickij / Evgen Krotevich // Krotevich Evgen. Kiïvski zustrichi: spogadi pro lyudej, fakti j podii.- K.: Molod, 1963.- s.65-76 s.
7. Krutikova N.E. Rozkrita kniga zhittya / N.E. Krutikova // Nechuj-Levickij I.S. Zibrannya tvoriv: u 10 tomah / Ivan Semenovich Nechuj-Levickij.- K.: Naukova dumka, 1965.- t.1.- s.5-50.
8. Krutikova N.E. Tvorchist I.S. Nechuya-Levickogo: statti ta materialï / N.E. Krutikova. - K.: Vid-vo AN URSR, 1961.- 248 s.
9. Kuzmenko S.M. I.Nechuj-Levickij u Kishinevi: z novix arxivnix materialiv / S.M. Kuzmenko // Rad. literaturoznavstvo.- 1966.- № 6.- s.69-72.
10. Mishhuk R.S. Spivec dushi narodnoï: do 150-richchya vid dnya narodzhennya I.S. Nechuya-Levickogo / R.S. Mishhuk. – K.: Znannya,1987.- 49 s.
11. Nechuj-Levickij I.S. Zibrannya tvoriv: u 10 tomah / Ivan Semenovich Nechuj-Levickij.- K.: Naukova dumka, 1965. - t.4.- 399 s.
12. Nechuj-Levickij I.S. Zibrannya tvoriv: u 10 tomah / Ivan Semenovich Nechuj-Levickij.- K.: Naukova dumka, 1968. - t.10. - 580 s.
13. Omelchenko V.I. Zhivopisec slova: do 130-richchya vid dnya narodzhennya I.S.Nechuya-Levickogo.- K.: Znannya, 1968.- 48 s.
14. Poxodzilo M.U. Ivan Nechuj-Levickij: literaturnij portret.- K.: Dnipro, 1966.- 128 s.
15. Suchkova T. Siyach ridnogo slova i Bilocerktivshhina // Novini Kiïvshhini.-2003.- 11 grud.
16. Taranenko M.P. Do xarakteristiki sedleckogo periodu tvorchoï biografii I.S. Nechuya-Levickogo / M.P. Taranenko // Rad. literaturoznavstvo.- 1971.- № 6.- s.30-32.
17. Taranenko M.P. Ivan Nechuj-Levickij: seminarij / M.P. Taranenko. – k.: vishha shkola, 1984. - 183 s.
18. Khavrus Andrij. Kiïv u zhitti ta tvorchosti pismennika / Andrij Khavrus.- Nadrossya.- 2003.- 22 listopada.
19. Khavrus S.L Z boguslavskix krinic / S.L Khavrus : literaturno-kraeznavchi rozvidki / S.L Khavrus.- Cherkasi: Kur'єr, 2005. -60 s.
20. Khavrus S.L. Nechueva oselya na berezi Rosi: literaturno-kraeznavchi rozvidki / S.L Khavrus.- Cherkasi: Kur'єr, 2004. -56 s.
21. Khavrus S.L Stebliv nad Rossyu . za svoï minuvshini: kraeznavchij naris / S.L Khavrus.- Cherkasi : Kur'єr, 2004. - 116 s.
22. Khavrus S.L Stebliv u zhitti ta tvorchosti I.S.Nechuya-Levickogo / S.L Khavrus // Khronika -2000 - 2001. vip.45-46. - s.256-259.
23. Khavrus S.L. Steblivski zustrichi: literaturno-kraeznavchi rozvidki / S.L Khavrus.- Cherkasi: Kur'єr, 2004. -56 s.
24. Khinkulov L. Nechuj-Levickij v Kievi / L. Khinkulov // Khinkulov L. Pismennik zhiv u Kievi.- K.: Dnipro, 1982.- s.86-93.
25. Shavlovskij I.I. vivchennya tvorchosti i.s.nechuj-levickogo v shkoli: posibnik dlya vchiteliv / I.I. Shavlovskij.- K.: Rad. shkola, 1968.- 152 s.
26. Shlyaxova Valentina. Ukraïno centrichni prioriteti Ivana Nechuya-Levickogo (na materialï epistolyariyu pismennika) / Valentina Shlyaxova // literaturoznavstvo. folkloristika. kulturologiya: zb.nauk.prac.- Cherkasi, 2014.- s.132-143.

Аннотация

В статье исследуются связи Ивана Нечуя-Левицкого с Херсонской губернией и ее общественными и литературными деятелями на основе эпистолярных, мемуаристических и публицистических украинского классика. Обращается внимание на его творческие контакты с общественно-политической средой, писателями, издателями, учеными этого края, интерес к природе, населению, топографии, национальным традициям, религиозным обрядам и пр.

Ключевые слова: Иван Нечуй-Левицкий, Херсон, Одесса, Херсонская губерния, биография, эпистолярное наследие, мемуаристика, публицистика, атрибутика, традиции, обряды, природа.

Annotation

The article reveals the classic of Ukrainian literature I. Nechuy-Levytsky's connections with Kherson gubernia and her public and literature agents on the basis of the correspondence, memoirs, publicistic writing. It focuses of his creative contacts and own relations with social-political figures, writers, scientists, editors of this land, interest to Kherson nature, population, topography, national traditions, religious ceremoniality and e. g.

Keywords: Ivan Nechuy-Levytsky, Kherson, Odessa, Kherson gubernia, biography, epistolary heritage, memoirs, publicistic writing, attribute, traditions, ceremoniality, nature.

Немченко І.В. Херсонська губернія в житті й діяльності Івана Нечуя-Левицького (на матеріалі листування, спогадів, публіцистики) // Вісник ЧНУ.- № 20 (313).- Черкаси, 2014.- С.24-30.